

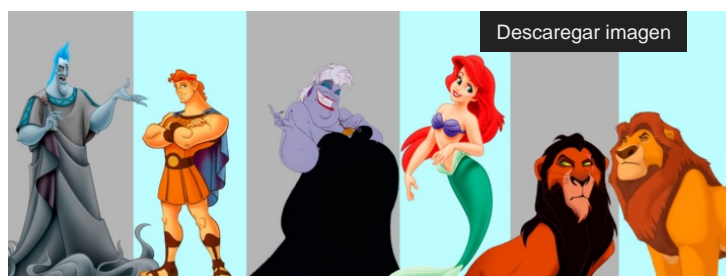
La representació del col·lectiu LGTBIQ+

Una realitat poc mostrada

El col·lectiu LGTBIQ+ porta una llarga lluita a les esquenes per a poder aconseguir la igualtat en tots els sectors de la societat. En els mitjans de comunicació i en el sector audiovisual encara els hi queda una llarga lluita per poder aconseguir-la. A més, en el món audiovisual, aquest col·lectiu ha estat lligat a estereotips molt concrets que dificulten la lluita cap a la igualtat.

Històricament, de fet, la representació i visibilització de les persones que formen part de l'esmentat col·lectiu ha estat clarament censurada i apartada de la gran pantalla. Als Estats Units, per exemple, hi trobem el Codi Hays [<https://www.youtube.com/watch?v=KSDB2ltjsks>], vigent de l'any 1934 a l'any 1967, que establia una sèrie de normes de caràcter restrictiu en relació amb determinats temes com la sexualitat o el matrimoni, entre d'altres. Així, si mirem enrere, **fins als anys 70 no es dona el context polític i social que permeti el desenvolupament de personatges gais, lesbianes, transsexuals, bisexuals, intersexuals o *queer* en les obres de ficció i, en conseqüència, de les seves històries, vivències i maneres d'entendre el món.**

Tot i això, sí que hi havia certa representació LGTBIQ+ en l'audiovisual. El concepte "*queer coding*", definit al blog Feminist Disney [<https://feministdisney.tumblr.com/>] com el fet d'associar allò queer amb alguna cosa negativa, sense fer personatges explícitament homosexuals, ens parla del fet d'atribuir característiques *queer* principalment als malvats i dolents de les obres de ficció. **El problema del "*queer coding*" és que no es busca reivindicar o visibilitzar la comunitat LGTBIQ+, sinó tot el contrari, ja que es ridiculitza aquestes persones i a més se'ls associa amb un clixé negatiu.** En contraposició a la figura de l'heroi o de la princesa, que sempre compleix els rols i estereotips assignats a la seva identitat de gènere, el que és dissonant amb els cànons i arquetips de gènere és entès automàticament com a dolent. Alguns exemples de personatges codificats com a *queer* que podem trobar a les pel·lícules de Disney són Hades (Hercules, 1997), Scar (The Lion King, 1994) o Ursula (The Little Mermaid, 1989).

Comparativa dels malvats "queer coded" de Disney amb els protagonistes o herois del mateix film.

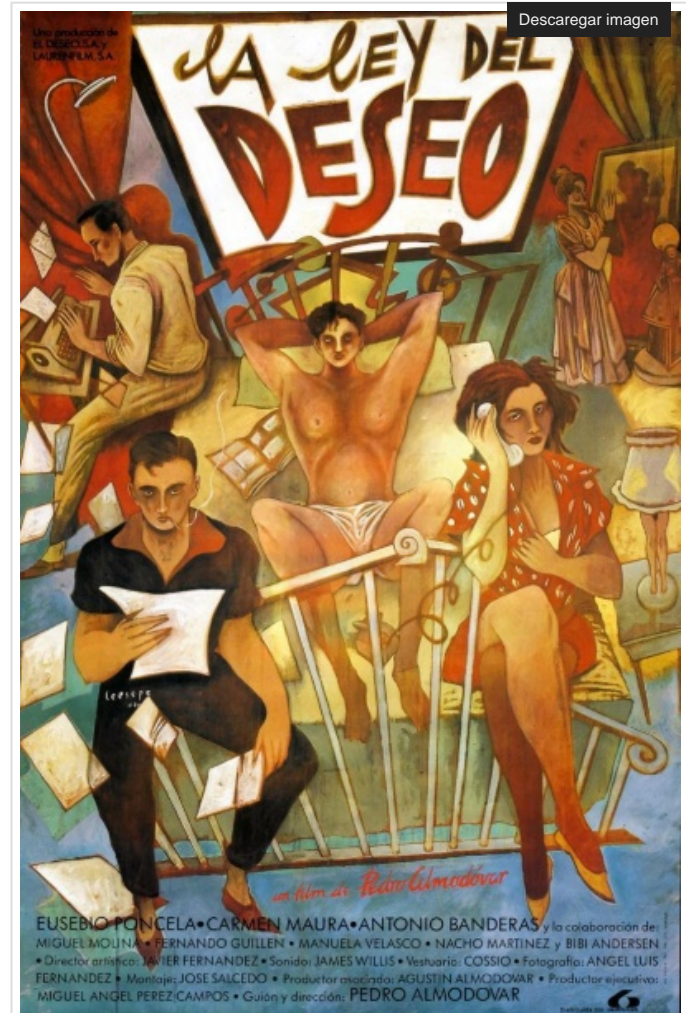
Descargar imagen

D'altra banda, a Espanya el panorama no ha estat molt diferent de la resta del món. Fins al final dels anys 70 el país estava reprimint sota la dictadura franquista, i, per descomptat, també ho estava qualsevol forma d'expressió artística. En aquest període de temps és pràcticament impossible trobar trames o personatges que facin referència explícita al col·lectiu, ja que la censura s'encarregava d'esborrar la més mínima traça de representació LGTBIQ+ dels metratges. **A partir de**

la mort de Franco la situació es recupera a poc a poc i els directors gaudeixen de més llibertat creativa, i aquí és on comencem a trobar pel·lícules que incloguin personatges i trames que tractin la realitat de les persones que formen part del col·lectiu.

Cartell de *El diputado* (1978) (IMDb) i cartell de *La ley del deseo* (1987) (FilmAffinity)

Alguns directors que destaquen per parlar i mostrar temàtiques i personatges LGTBIQ+ són **Eloy de la Iglesia** i **Pedro Almodóvar**, a films com **La ley del deseo (1987)** o **El diputado (1978)**. A més, en les seves obres, la intenció de tractar qüestions relacionades amb el col·lectiu té l'objectiu d'arribar a la normalització, allunyant-se de les típiques representacions estereotipades del “*mariquita*” o la “*marimacho*”, que trobem habitualment a l'hora de presentar un personatge homosexual, per exemple.

De tota manera, els mitjans de comunicació han estat i estan en constant evolució, i la qüestió LGTBIQ+ cada dia està més present tant en els productes de ficció com en els de no-ficció, però encara és necessari que es facin més passos endavant cap a una normalització total.

Actualment, sèries com **Veneno** [<https://www.atresplayer.com/series/veneno/>], creada i dirigida per *Los Javis* o la pròxima estrena del programa **Drag Race** [<https://www.atresplayer.com/programas/drag-race-espana/>]- adaptació del programa **RuPaul's Drag Race** [<http://www.vh1.com/shows/rupauls-drag-race>] dels Estats Units- en la plataforma Atresmedia han propiciat l'**aterratge de personatges transsexuals i del col·lectiu LGTBIQ+ en el territori espanyol**.

Cartell promocional de la sèrie Veneno, Atresmedia.

Tot i això, encara s'està lluny d'arribar a la igualtat pel que representa a les persones que formen part de col·lectiu en els mitjans de comunicació. Per exemple, són pocs els presentadors o col·laboradors de la televisió que manifesten obertament que formen part del col·lectiu.

En els mitjans de comunicació tradicionals, són pocs els presentadors declarats obertament, alguns exemples són **Jorge Javier Vázquez** [<https://www.instagram.com/jorgejaviervazquez/?hl=es>] o **Jesús Vázquez** [<https://www.instagram.com/jvazquezoficial/?hl=es>] que durant molts anys han sigut dels pocs referents en el territori espanyol. Ara bé, aquesta situació comença a transformar-se, però molts dels nous referents han aparegut gràcies a nous mitjans, com és internet, lloc on molts han començat a fer sonar la seva veu i a reivindicar-se.

Aquest és el cas de la còmica i il·lustradora **Elsa Ruiz**, que mitjançant el seu **canal de YouTube** [https://www.youtube.com/channel/UCpTsqkTXHK2-_f42f0XbUdw] es va donar a conèixer explicant les seves experiències i problemes com a persona transsexual. Més tard, va aparèixer en els mitjans convencionals com a col·laboradors en el programa *Todo es Mentira de la Cuatro*.

I actualment, està col·laborant al programa de ràdio nacional espanyola (RNE): **Tarde Lo Que Tarde** [<https://www.rtve.es/alcarta/audios/tarde-lo-que-tarde/>] conduït per Júlia Valera. Ruiz és una de les poques persones que formen part del col·lectiu que ha aconseguit aparèixer en els mitjans de comunicació i dir la seva opinió. De fet, en nombroses entrevistes i col·laboracions ha manifestat el següent: "**Por primera vez se nos está permitiendo a las personas trans hablar en primera persona**".

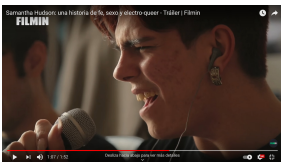
Un altre exemple és **Samantha Hudson** [<https://www.instagram.com/badbixsamantha/?hl=es>], cantant, celebritat d'internet i com ella mateixa es defineix: "**reina de los bajos fondos**", amb la seva ironia, lluita

constant i defensa de la igualtat ha aconseguit fer-se un lloc en el territori espanyol com a representant del col·lectiu LGTBIQ+. Hudson va irrompre a l'escena quan tenia quinze anys amb el videoclip de la seva cançó *Maricón* [https://www.youtube.com/watch?v=0rMoKUI7_4U], un treball que va realitzar per classe i que no va deixar ningú indiferent.

Actualment, co-presenta el podcast *¿Sigues ahí?* [<https://www.podiumpodcast.com/sigues-ahi/>], amb Jordi Cruz i va ser una de les escollides per a realitzar un dels monòlegs [<https://www.youtube.com/watch?v=adujkRLtWL8>] de la gala als Premis Feroz- premis cinematogràfics i televisius espanyols-, reivindicant els diferents gèneres i l'encasellament que ha existit fins al moment. A més, Joan Porcel ha realitzat un documental sobre la seva vida anomenat *Samantha Hudson: Una historia de sexo, fe y electroqueer* [<https://www.filmin.es/pelicula/samantha-hudson>] (2018) que està disponible a la plataforma Filmin.

Tràiler- Samantha Hudson: una historia de fe, sexo y electro-queer

Tràiler- Samantha Hudson: una historia de fe, sexo y electro-queer
[<https://www.youtube.com/watch?v=KvFnB-tByOw>]

Encara que a poc a poc s'ha aconseguit que persones pertanyents al col·lectiu apareguin als mitjans de comunicació tradicionals i tinguin la seva pròpia veu, són moltes les crítiques que rep el col·lectiu diàriament a través de les xarxes socials. Fet que demostra la manca de sensibilització per part de la ciutadania.

Davant aquesta situació on encara hi ha una manca de sensibilització per part de la ciutadania, la ficció es converteix en un element socialitzador important. D'aquesta manera, encara que hi ha una **manca de presència de persones LGTBIQ+ als mitjans de comunicació tradicionals, a les sèries hi ha personatges amb els quals les persones del col·lectiu se senten identificades i ajuda a la normalització**. En el darrer any, la sèrie espanyola que mostra la realitat del grup és Veneno [<https://www.atresplayer.com/series/veneno/>]

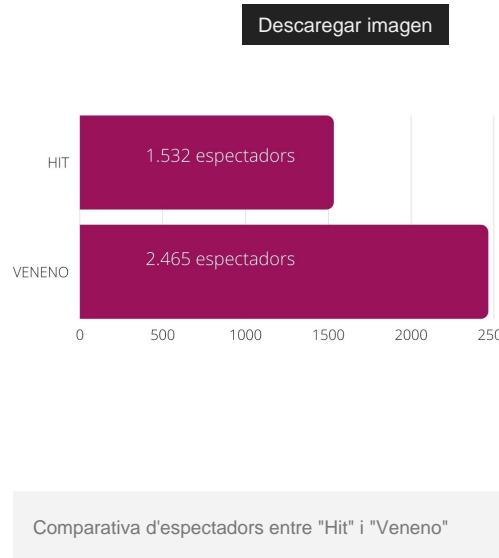
En l'àmbit audiovisual, els directors, guionistes i productors Javier Ambrossi i Javier Calvo, més coneguts com *Los Javis*, han adaptat el llibre *¡Digo! Ni puta ni santa. Las memorias de la Veneno* escrit per Valeria Vargas en la sèrie Veneno, estrenada a través de la plataforma Atresplayer Premium.

Una sèrie biogràfica que explica la vida de la Cristina Ortiz Rodriguez, més coneguda com La Veneno, va ser cantant, model, prostituta i vedette espanyola transsexual. Va ser una de les primeres dones a visibilitzar el col·lectiu en l'Espanya dels anys 70. En la sèrie tres dones transsexuals són les encarregades de donar vida a "La Veneno".

Amb la creació d'aquesta sèrie es va obrir un camp poc explorat en el territori espanyol: la transsexualitat en l'audiovisual.

Tot i això, s'ha de destacar, que la sèrie en estrenar-se a través de la plataforma Atresplayer Premium, impedeix l'accés obert a tots els públics. Encara que els dos primers capítols van ser emesos en el *prime time* de la nit a Antena 3 durant el mes d'octubre del 2020 i van batre rècords d'audiència.

En aquest gràfic podem observar la diferència d'espectadors entre la sèrie *Hit*, emesa a Televisió Espanyola i *Veneno*, els dos primers capítols a Antena 3.

La sèrie no tan sols ha obtingut rècords d'audiència en l'emissió en obert, sinó que a més ha obtingut el Premi Ondas a Millor actriu femenina. I ha donat visibilitat al col·lectiu transsexual, gràcies a actrius com Jedet Sanchez, Isabel Torres i Daniela Santiago. La majoria del repartiment de la sèrie eren persones que formen part del col·lectiu LGTBIQ+. Element molt important i simbòlic perquè demostra que hi ha actors i actrius que poden representar el seu col·lectiu i no necessàriament ha d'estar representat per persones que no formen part del col·lectiu.

Tanmateix, la sèrie "Veneno", encara que ha obtingut molts bons resultats en la seva emissió, tant en directe com en diferit, no és suficient per a normalitzar el col·lectiu LGTBIQ+ en les pantalles cinematogràfiques. Així que, s'ha de lluitar per un canvi de paradigma del sector audiovisual.

Així ho fa patent l'informe ODA (Observatorio de Diversidad en los Medios Audiovisuales) que analitza la representativitat de diferents grups socials en les pel·lícules i sèries, tant a plataformes digitals com a la televisió. Una de les seves anàlisis se centra en els personatges LGTBI+ i es conclou que de **43 sèries analitzades, 25 presenten personatges del col·lectiu** (ODA Report, 32).

Tot i que és una millora, en comparació a altres anys, encara hi ha una manca de representativitat. **Si aquesta tendència continua a l'alça, permetrà que cada cop la societat estigui més sensibilitzada amb el col·lectiu i aquest no tingui tants problemes.**

Descargar imagen

Un altre aspecte a tenir en compte és el Dia Internacional de l'Orgull [<https://bibliotecavirtual.diba.cat/es/lgtbi>] i el tracte mediàtic que rep. En aquesta data es duen a terme una sèrie d'esdeveniments els quals prenen la iniciativa de **lluitar per la tolerància, la igualtat i, per descomptat, per la desaparició de mites i prejudicis cap als homes i dones del col·lectiu LGTBI+**. Per a això, els mitjans de comunicació massiva es presenten com una de les eines més efectives i essencials per crear un espai públic de debat.

El periodisme i els mitjans comunicacionals juguen un paper molt important en tenir el poder de normalitzar idees, accions, causes o intencions i, per aquesta raó, hem de tenir en compte que tant les institucions estatals, els líders d'opinió com els receptors dels mitjans de comunicació han de vetllar per les "bones pràctiques per al tractament de la diversitat sexual i de gènere en els mitjans de comunicació" [<https://fsc.ccoo.es/00a27b9693177df496d0b9c1797af6cd000050.pdf>].

Amb aquest títol se'ns presenta una guia fruit de la feina entre la Federació de Serveis a la Ciutadania de Comissions Obreres (FSC-CCOO [<https://fsc.ccoo.es/>]) i la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (FELGTB [<https://felgtb.org/>]). **Per al col·lectiu LGTBI+, la visibilitat representa no només el reconeixement de la seva realitat, sinó la dignitat, la possibilitat d'existir i d'expressar-se en igualtat a la de la resta de la ciutadania.** Lamentablement, aquesta visibilitat ha estat negada durant segles. A més, el discurs social entorn la diversitat sexual i de gènere ha estat ple d'injúries, de prejudicis, d'inexactituds i falsedats provocades pel desconeixement i l'estigma.

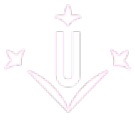
En el camí cap a la visibilitat i la igualtat, els mitjans de comunicació han estat fonamentals.

Amb accions com aquestes, es presenten idees bàsiques d'acostament respectuós i precís a la forma de nomenar i de mostrar a les persones homosexuals, bisexuals, transsexuals o amb comportaments de gènere no normatius. FSC-CCOO [<https://fsc.ccoo.es/>] i FELGTB [<https://felgtb.org/>] fa anys que cooperen i treballen en comú, ja que comparteixen la visió que la qüestió LGTBI+ és transversal, ha de creuar totes les realitats i els àmbits socials i, per tant, també la preocupació i la pràctica sindical.

Amb casos com els dels disturbis de Stonewall (Nova York, EUA) [https://es.wikipedia.org/wiki/Disturbios_de_Stonewall] el 1969, el periodisme tendeix a ser altament discriminador i ignorant i actua en molts casos com un reproductor de mites, i això reforça idees equivocades en relació amb el col·lectiu. Qualsevol estratègia comunicacional necessita un marc d'idees o principis clars i precisos que li donin suport i per això, casos com aquest recorden que la societat, malgrat la seva màscara tolerant, inclusiva i diversa, segueix pertorbant aquells qui qüestionen les seves bases.

Guia de bones pràctiques per al tractament de la diversitat sexual i de gènere en els mitjans de comunicació.

La cobertura periodística que es dona d'un problema és essencial, ja que pot identificar un problema com banal o com seriós i així, no passar a l'agenda pública o entrar-hi, respectivament. Els mitjans han de ser conscients del seu paper per construir problemes socials i marcar l'agenda política. Els periodistes, com a professionals de la comunicació, no només tracten de reflectir de manera fidel els fets, sinó que donen cabuda a una notícia concreta en la premsa a través d'un enfocament concret.

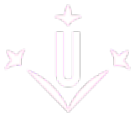
Segons el [Ministeri de l'Interior](http://www.interior.gob.es/) [<http://www.interior.gob.es/>] (2017), el 19,1% dels delictes d'odi va estar motivat per raons d'orientació o identitat sexual. A més, es va produir un augment d'un 17,8% d'aquest tipus de delictes respecte a l'any 2016, el que suposa un total de 271 delictes d'aquest tipus registrats contra persones homosexuals. El focus de la premsa en qüestions del col·lectiu LGTBI+ ha estat molt centrat en els delictes d'odi que pateixen els membres d'aquesta comunitat.

La darrera manifestació del dia de l'orgull a Madrid es va poder veure en directe per televisió a TVE [<https://www.rtve.es/temas/dia-del-orgullo-gay/12710/>] o Telemadrid [<https://www.telemadrid.es/orgullo-madrid/>]. A més a més, plataformes de comunicació com ara 20minutos.com retransmetien tots els actes per la mateixa web. Estem parlant doncs, d'una gran millora, el fet de donar veu als actes, en aquest cas de Madrid, del dia de l'orgull, és una mostra de normalització d'idees, accions, causes o intencions.

Año	Asistentes a la manifestación (cifras de la organización)	Descargar imagen (cifras oficiales)
2016	500.000	
2017		1.400.000
2018		700.000
2019	1.600.000	400.000

Conseqüentment i tenint en compte el ressò mediàtic dels darrers Orgulls, s'ha vist un increment notable en el nombre d'assistents en la manifestació. En el cas de la darrera, Onda Cero [<https://www.ondacero.es/noticias/espana/comienzo-manifestacion-del-orgullo-2019-con-homenaje-a-activistas-hi>] afirma que els organitzadors xifren en 1,6 milions els assistents a l'Orgull 2019, és a dir, més d'un milió i mig de persones a la multitudinària manifestació de l'Orgull a Madrid, que aquest any va fer homenatge a les persones grans homosexuals i ha reivindicat una llei estatal LGTBI+.

En definitiva, cada cop trobem més iniciatives i organitzacions que lluiten per la visibilitat i la normalització del col·lectiu LGTBIQ+ amb tota la seva diversitat. Com s'ha esmentat, les plataformes i mitjans de comunicació avancen de mica en mica cap a un futur en què la igualtat està a l'ordre del dia, i trobem més productes audiovisuals que representen aquests personatges, aportant així referents a la societat. **Necessitem més històries que ens parlin de l'amor homosexual, de l'amor propi, de la construcció del gènere, de les múltiples opcions que tenim les persones per desenvolupar la nostra identitat sexual, al cap i a la fi, necessitem referents amb què poder identificar-nos.** Durant molts anys al llarg de la història tot ha estat blanc o negre, i les noves generacions volem sortir d'això, volem veure a les pantalles tota la gamma de colors que representa la societat i que tant de temps ha estat amagada, jutjada i estigmatitzada.

Que sèries com *La Veneno* o *Drag Race* omplen les escaletes dels canals de televisió és, sense dubte, una gran victòria pel col·lectiu, però no tot està guanyat. El percentatge de sèries o pel·lícules que inclouen personatges LGTBIQ+ encara és bastant limitat i, per norma general, els *blockbusters* i sèries que trobem amb més audiència presenten els típics personatges: home-dona estereotipats i que compleixen els rols de gènere.

Els creadors de productes audiovisuals han de seguir apostant per aquest tipus de contingut, un contingut que sigui inclusiu i representatiu de tota la riquesa i diferències que aportem les persones. I els periodistes han de continuar educant la societat per normalitzar, acceptar i respectar la diversitat en totes les seves formes. No serà una tasca senzilla ni es podrà arribar a un equilibri i una igualtat d'un dia per l'altre, però la qüestió és no desistir. El col·lectiu LGTBIQ+ ha existit i existirà, per molt que a algunes persones no els agradi, i és una tasca col·lectiva lluitar per abolir la discriminació i estigma que pateix tota una part de la societat. **Si volem que les generacions futures puguin créixer en un entorn lliure, inclusiu i respectuós, resulta essencial que tot allò que defensa el col·lectiu LGTBIQ+ tingui veu, i que aquesta sigui una veu pròpia, no filtrada per qualsevol individu extern al moviment. Trobem actrius, directores, cantants... artistes en general que formen part del col·lectiu, però que massa sovint queden en un segon pla. Doncs ara és el moment de girar la truita i posar un gran altaveu perquè es difongui aquesta part de la cultura i de la societat.**

Referències

Borraz, M. (2021). *Así aparece el colectivo LGTBI en la ficción española: son un 6,2% de los personajes, predominan los hombres gays y solo cuatro son trans*. El Diario. [en línia] Disponible a: <https://www.eldiario.es/cultura/representacion-lgtbi-series-peliculas-espanolas-6-2-personajes-predominan-homb> [<https://www.eldiario.es/cultura/representacion-lgtbi-series-peliculas-espanolas-6-2-personajes-predominan-homb>]

Día del Orgullo Gay - Últimas noticias | RTVE.es. (2021). [en línia] Disponible a: <https://www.rtve.es/temas/dia-del-orgullo-gay/12710/> [<https://www.rtve.es/temas/dia-del-orgullo-gay/12710/>]

Dia Internacional de l'Orgull Lèsbic, Gai, Trans, Bisexual, Intersexual i Queer (LGTBIQ+). (2021). [en línia] Disponible a: <https://bibliotecavirtual.diba.cat/es/lgtbi> [<https://bibliotecavirtual.diba.cat/es/lgtbi>]

Ennis, T. (2020). *The strange, difficult history of queer coding*. [en línia] Disponible a: <https://www.syfy.com/syfywire/the-strange-difficult-history-of-queer-coding> [<https://www.syfy.com/syfywire/the-strange-difficult-history-of-queer-coding>]

Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Trans y Bisexuales - FELGTB. (2021). [en línia] Disponible a: <https://felgtb.org/> [<https://felgtb.org/>]

FSC-CCOO - Inicio. (2021). [en línia] Disponible a: <https://fsc.ccoo.es/> [<https://fsc.ccoo.es/>]

Henderson, T. (2021). *Let's Talk About Queer Coding & It's History in Film and TV. Pride*. [en línia] Disponible a: <https://www.pride.com/movies/2021/5/05/lets-talk-about-queer-coding-its-history-film-and-tv> [<https://www.pride.com/movies/2021/5/05/lets-talk-about-queer-coding-its-history-film-and-tv>]

Lorite, J. (2020). *Samantha Hudson, el nuevo icono 'queer' de España: "Soy una tía muy normal. Parezco loca, pero los locos son los demás"*. El País. [en línia] Disponible a: https://elpais.com/elpais/2020/06/24/icon/1592949799_642894.html [https://elpais.com/elpais/2020/06/24/icon/1592949799_642894.html]

Los organizadores cifran en 1,6 millones los asistentes al Orgullo 2019. (2021). [en línia] Disponible a: <https://www.ondacero.es/noticias/espana/comienza-manifestacion-del-orgullo-2019-con-homenaje-a-activistas-hi> [<https://www.ondacero.es/noticias/espana/comienza-manifestacion-del-orgullo-2019-con-homenaje-a-activistas-hi>]

ODA | Observatorio de Diversidad en los Medios Audiovisuales. [en línia] Disponible a: <http://oda.org.es/> [<http://oda.org.es/>]

Valera, J. (2020). *10 películas españolas con personajes LGTB a lo largo de la historia*. Cine Con Ñ. [en línia] Disponible a: <https://cineconn.es/peliculas-espanolas-lgtb-personajes-cine-espanol/> [<https://cineconn.es/peliculas-espanolas-lgtb-personajes-cine-espanol/>]

dimecres, 02 de de juny de 2021

Miquel Sánchez Colom, Ainhoa Sansó Michelena, Suhayb Sebaa Hammadi, Anna Seres Fonoll, Llenabu Touray Jawara, Isaura Valle Olive i Maria Vilariño Pubill